

ІСТОРІЯ І ТЕОРІЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

УДК 327.56[(94:73):(9)]"199/20"

РОЛЬ АВСТРАЛІЇ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ БЕЗПЕКИ АЗІАТСЬКО-ТИХООКЕАНСЬКОГО РЕГІОНУ

Ольга Теленко

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Січових Стрільців 19, м. Львів, Україна, 79000, тел. (032) 239-41-32,
e-mail: atelenko@inbox.ru*

Охарактеризовано основні компоненти політики безпеки Австралії наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. Висвітлено діяльність цієї держави, спрямовану на зміцнення її військово-політичного потенціалу, роль Австралії у врегулюванні конфліктогенних ситуацій у Східному Тиморі, Папуа-Новій Гвінеї і на Соломонових Островах. Розглянуто відносини Австралії та США у сфері безпеки, їхню роль і значення для обох країн.

Ключові слова: Австралія, безпека, миротворчість, Азіатсько-Тихоокеанський регіон, Східний Тимор, Папуа-Нова Гвінея, Соломонові Острови, австралійсько-американські відносини.

Наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. Азіатсько-Тихоокеанський регіон (АТР), що простягається від російського Далекого Сходу на півночі і до Нової Зеландії на півдні, став важливим геополітичним центром сили. Водночас він є одним із провідних у світовій економіці, в якому перетинаються інтереси таких великих держав, як США, Китай, Австралія, Росія та Японія. У регіоні проживає майже половина населення планети, відкрито родовища багатьох корисних копалин, активно відбуваються інтеграційні процеси, проходять великі торговельні та інвестиційні потоки. Не минули країни АТР і такі глобальні проблеми, як міжнародний тероризм, внутрішні збройні конфлікти і сепаратистські рухи.

Однією з країн, яка бере на себе роль лідера у врегулюванні проблем АТР загалом і південної частини Тихого океану зокрема, є Австралія. Особливості політики Австралії у сфері безпеки визначаються тим, що: по-перше, у своєму регіоні країна поступово перетворюється на впливового гравця; по-друге, завдяки своєму географічному розташуванню тяжіє як до США, так і до азійських держав одночасно.

Політику безпеки Австралії досліджують здебільшого зарубіжні вчені. Вагомими є наукові доробки Р. Герра та А. Бергіна [16], С. Пале [2], С. Полхова [3], В. Тимошенко [13]. На жаль, українські науковці дослідженню місця Австралії у регіональній системі безпеки приділяють незначну увагу. Серед вітчизняних авторів, які висвітлювали це питання, варто назвати М. Соколовського [4], О. Ковтуна [9].

Метою статті є аналіз ролі сучасної Австралії у забезпеченні безпеки в АТР.

Оборонна концепція країни базується на трьох засадах: захист території Австралії від будь-яких можливих нападів; участь у розв'язанні конфліктів у регіоні; тісний зв'язок зі США та допомога у врегулюванні проблем поза межами найближчого оточення Австралійського континенту. Саме на підставі цих засад можна дійти висновку про особливості сучасної політики безпеки Австралії, а також краще зрозуміти політичні процеси, що відбуваються у південній частині Тихого океану.

Головним завданням Збройних сил Австралії є забезпечення національної безпеки і, за необхідності, запобігання агресії, спрямованій проти територіальної цілісності і стратегічних інтересів країни. Австралійська армія за кількістю військовослужбовців є найбільшою в Океанії. В офіційному документі країни – Білій книзі (2009) – передбачали, що фінансування міністерства оборони Австралії зростатиме на 5,5 % щорічно до 2017/18 фінансового року і на 4,7 % щорічно до 2030 р. [17]. Щодо жодної іншої сфери австралійський уряд ніколи не давав таких великих обіцянок та ще й на такий тривалий період. Військовий бюджет Австралії є доволі потужним. Наприклад, 2010–2011 рр. він становив 26,8 млрд дол. США [17].

Значну увагу держава приділяє модернізації Збройних сил, розробляє і реалізує плани закупівель і виготовлення озброєнь та військової техніки з метою нарощування додаткових бойових можливостей своєї армії. Про це свідчить, зокрема, проект розвитку Військово-Морських сил, згідно з яким уряд Австралії 2013 р. зобов'язаний спрямувати 41 млрд дол. США на побудову і проектування 12-ти підводних човнів. Проект розрахований на 30 років, а перший із цієї серії підводний човен повинен бути готовий 2025 р. [10]. Значні, як для південної частини Тихого океану, витрати на оборону, зростання військового потенціалу «зеленого континенту», нові програми з удосконалення збройних сил сприяють зростанню значущості Австралії в регіоні.

Зміцнювати Збройні сили Австралію змушує насамперед нестабільність в АТР. Конфлікти в країнах, розташованих поблизу Австралійського узбережжя, змушують Австралію бути готовою до швидкого реагування на можливі загрози та їхнє запобігання. Австралія спрямовує значні обсяги фінансових ресурсів і докладає дипломатичних зусиль для підтримання стабільності та ефективності регіональної системи Тихоокеанських островів [16]. За свою історію австралійські сили брали участь у понад п'ятдесяти миротворчих операціях по всьому світу. Та найвагоміший внесок у справу збереження миру Канберра зробила поблизу своїх кордонів, очоливши міжнародні сили з урегулювання конфліктів у Папуа-Новій Гвінеї, Східному Тиморі і на Соломонових Островах.

Однією з найвизначніших зовнішньополітичних місій в історії Австралії є її миротворча діяльність у Східному Тиморі – колишній португальській колонії, розташованій у північно-східній частині острова Тимор. Ця територія здобула незалежність від Португалії 1975 р., однак вже за декілька днів була окупована індонезійською армією і включена до складу Індонезії як провінція. Народ Східного Тимору не змирився із ситуацією, що склалася, організував рух опору, який зазнав рішучого тиску з боку проіндонезійських угруповань. Задля

нормалізації ситуації 1999 р. в провінцію було введено багатонаціональні сили ООН, які сприяли проголошенню незалежності Східного Тимору 20 травня 2002 р. Роль Австралії у процесі створення нової держави важко переоцінити, адже з 8 тис. миротворців, які висадились на території Східного Тимору, 5 тис. були громадянами Австралії, до того ж командувати силами було доручено австралійському генералові Пітеру Косгроуву [1, с. 511]. Своїми діями ця держава довела, що готова впливати на ситуацію в сусідніх країнах, використовуючи, за необхідності, свої Збройні сили за кордоном.

Участь австралійського контингенту у врегулюванні ситуації у Східному Тиморі кардинально змінила ставлення до Австралії в АТР, сприяла формуванню позитивного іміджу держави на міжнародній арені як захисника принципів демократії та стабільності. Тому не дивно, що президент Східного Тимору Шанана Гужмао перший закордонний візит здійснив саме до Канберри, де було підписано двосторонній договір про спільну розробку нафтогазових родовищ у Тиморському морі. Передбачали, що розвідані тут запаси нафти упродовж двадцяти років, починаючи з 2004 р., мали принести прибутків у понад 7 млрд дол. США [7].

Роль Австралії у врегулюванні проблеми Східного Тимору високо оцінили науковці. Зокрема, російський дослідник С. Полхов писав, що «лідерство Австралії у реалізації «гуманітарної інтервенції» [в Східний Тимор. – *О.Т.*] тісно пов'язане з фундаментальними проблемами її зовнішньої політики і є варіантом відповіді на запитання про її місце в регіональних політичних відносинах, про її взаємовідносини з головним політичним партнером – США, і зрештою ширше, – про її цивілізаційну ідентифікацію» [3, с. 56]. У зв'язку з нестабільною ситуацією у Східному Тиморі з 2006 р. до весни 2013 р. Австралія виконувала важливу місію із забезпечення стабільності в цій країні у складі Міжнародних стабілізаційних сил. Саме австралійські військові становили ядро цих сил.

Крім того, Австралія допомогла нормалізувати ситуацію в Папуа-Новій Гвінеї, територія якої з 1884 р. перебувала під владою Британської імперії, а на початку ХХ ст. була передана Австралії. У вересні 1975 р. Папуа-Нова Гвінея стала незалежною державою. До її складу входить острів Бугенвіль, населення якого підняло 1989 р. повстання проти експлуатації природних багатств іноземними компаніями. На боротьбу з повстанцями уряд Папуа-Нової Гвінеї кинув усі збройні сили країни, а також звернувся за допомогою до Австралії, яка надіслала свій військовий контингент для врегулювання загрозливої ситуації в країні. У квітні 1998 р. багаторічна партизанська боротьба завершилася підписанням угоди між урядом Папуа-Нової Гвінеї і повстанцями про припинення вогню. Після завершення конфлікту і до 2003 р. на території держави перебувала так звана Миротворча моніторингова група, до якої входило 5 000 осіб з Австралії, Нової Зеландії, Вануату і Фіджі на чолі з австралійцями [14].

Успішною була миротворча діяльність австралійців при врегулюванні ситуації на Соломонових Островах. Тут 1999 р. розпочався міжетнічний конфлікт між народом гвале з острова Гуадалканал і переселенцями із

сусіднього острова Малаїта. Протистояння виникло здебільшого через земельне питання, – це була боротьба за право власності на пальмові плантації навколо Хоніари, столиці Соломонових Островів. Після безуспішних спроб уряду врегулювати проблему 2003 р. на територію Соломонових Островів було введено міжнародний військовий контингент із 2 225 осіб, серед яких було 1 700 австралійців [2; 8]. Завдяки цьому у місяць попереднього проживання повернулось близько 2 тисяч біженців. Задоволені результатом австралійці скоротили свою військову присутність на Гуадалканалі, проте у грудні 2005 р., після того, як на острові було вбито австралійського поліцейського, повернулися і продовжили свою місію [13]. Вплив «зеленого континенту» на Соломонові Острови не обмежується військово-політичною площиною. Як зазначає український науковець О. Ковтун, саме ця країна є найбільшим серед Тихоокеанських острівних держав реципієнтом економічної допомоги, яку надає Австралія [9].

Канберра зосередила свою увагу на відновленні законності і порядку в країнах, розташованих у безпосередній близькості від австралійських кордонів не випадково, адже міжетнічні суперечки могли спричинити до посилення транснаціональної злочинності і тероризму, що становлять загрозу національній безпеці “зеленого континенту”. Завдяки своїй активності Австралія поступово стала впливовою державою у південній частині Тихого океану: до її думки прислухаються, від неї залежить розподіл сил у регіоні.

Зміцненням свого авторитету в очах світового співтовариства Австралія значною мірою завдячує підтримці США. Військова співпраця між США та Австралією, налагоджена ще в роки Другої світової війни, набула інституційного оформлення на підставі «Тихоокеанського пакту безпеки» або «Договору безпеки АНЗЮС», підписаного у Сан-Франциско Австралією, Новою Зеландією та США 1 вересня 1951 р. Договір набув чинності 29 квітня 1952 р. У період міжблокового протистояння Австралія стала стратегічним союзником США в Тихоокеанському регіоні.

У постбіполярний період вектор військово-політичної співпраці Австралії коливався між країнами АТР і США, поступово схиляючись у бік Вашингтона. Зрештою Австралія стала незамінним партнером США у будь-якій операції в АТР. Найвиразніше така політика проявилася після того, як у вересні 1999 р. прем'єр-міністр Австралії Джон Говард заявив про те, що його держава повинна стати «помічником американського шерифа» у всьому АТР [12]. У разі виникнення конфлікту австралійські сили, розміщені поблизу, мають можливість з'явитися «на авансцені» першими і підготувати плацдарм для розгортання основного контингенту – американського. А при проведенні операцій «низької інтенсивності» – миротворчих чи рятувальних – австралійці можуть перебрати на себе керівництво всією коаліцією, позбавивши Вашингтон необхідності розгортання в регіоні своїх додаткових сил [4]. Усе це підтверджує значущість Австралії як ланки американської стратегії, спрямованої на збереження світового лідерства США у XXI ст.

Австралія залишається відданим союзником і партнером США у війні з тероризмом. Військовики «зеленого континенту» брали участь у врегулюванні ситуацій в Афганістані та Іраку. Зокрема, в іракській кампанії брало участь 17 тис. австралійців, а їхні останні батальйони залишили Ірак 2011 р. [8]. Станом на квітень 2012 р. в Афганістані перебувало 1 550 австралійських військовиків. Це найбільша кількість військових від країни, яка не є членом НАТО. Головне завдання австралійських солдат – підготовка бригади Національної армії Афганістану до виконання безпекових функцій у провінції Урузган після того, як австралійці полишать територію цієї країни [5]. Планують, що значну кількість австралійських військових буде виведено з території Афганістану до кінця 2013 р.

Міцність 60-річних союзницьких відносин між США та Австралією у сфері безпеки засвідчує військова присутність американців на «зеленому континенті». Перші американські військові прибули в австралійський порт Дарвін 2012 р. За словами австралійських урядовців, до 2017 р. чисельність американського військового контингенту буде значно збільшено. Цей захід відповідає стратегічним інтересам Австралії, оскільки він зміцнить мир і стабільність у регіоні [11]. Такої ж думки дотримується президент США Барак Обама, зазначаючи, що зміцнення союзу з Австралією є одним із чинників безпеки і процвітання, яких його країна прагне [15].

Розташування американських військовиків на території Австралії великі Азіатсько-тихоокеанські держави сприйняли як об'єднання спільних сил США та Австралії на противагу Китаю. Однак австралійські політики так не вважають. Наприклад, колишній прем'єр-міністр Австралії Джулія Гіллард заявляла про те, що для її країни добре і цілком можливо в цьому регіоні світу мати союзника в особі США, а також міцні, дружні відносини в регіоні, включаючи дружбу з Китаєм [6].

Отже, у постбіполярний період Австралія зміцнила свій авторитет у сфері безпеки в АТР. Цьому значною мірою сприяли оборонні можливості найбільшої в Океанії за кількістю військовослужбовців австралійської армії, на яку витрачають чималі кошти. Збройні сили Австралії збудовано за принципом збалансованого розвитку різних видів, що забезпечило готовність до проведення миротворчих операцій. Саме Австралія посприяла отриманню незалежності Демократичною Республікою Східного Тимору, а також допомогла новоствореній державі досягти стабільності, запровадити демократичне управління і налагодити діалог між різними політичними силами країни. Австралія як надійний союзник позбавляє американців від безпосередньої участі у військових операціях у південній частині Тихого океану, розгортає в кризових районах свої Збройні сили ще до підходу частин швидкого реагування США. Взаємну довіру Вашингтона та Канберри засвідчило розташування американських військовиків на території Австралії з перспективою збільшення їхньої кількості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Барышев А. П.* Мировая политика и Организация Объединенных Наций. 1945–2009 / А. П. Барышев. – М. : Общество дружбы и развития сотрудничества с зарубежными странами, 2009. – 1340 с.
2. *Пале С. Е.* Этнополитические конфликты в странах Океании в постколониальный период: (на примере французских владений в Тихом океане, Фиджи и Соломоновых островов) : автореф. дис. ... канд. ист. наук: 07.00.15 / С. Е. Пале / Ин-т востоковедения РАН. – М., 2006. – 20 с.
3. *Полхов С. А.* Восточный Тимор в контексте американо-австралийских отношений / С. А. Полхов // США. Канада. Экономика – политика – культура. – 2003. – № 1. – С. 45–64.
4. *Соколовський М.* Австралія і безпека в Азії / М. Соколовський // Дзеркало тижня. – 2001. – № 5.
5. Australian troops to exit Afganistan a year early // Guardian. – 2012. – April 17th.
6. Австралия может попасть под перекрестный огонь США и Китая. – 19.11.2011. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://ru.apircenter.org/china/press-review-cn/february-2012/australia-fair/>.
7. Австралия не оставит Восточный Тимор. – 17.06.2002. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.pravda.ru/world/17-06-2002/807666-0/>.
8. Войны Австралии: таблица [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.warconflict.ru/rus/voengeo/?action=shwprd&id=562>.
9. *Ковтун О. Ю.* Інтеграційні процеси та міждержавні об'єднання Австралії та Океанії / О. Ю. Ковтун // Гілея: науковий вісник: збірник наукових праць. – К. – 2011. – Вип. 45 (3). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/SocGum/Gileya45/p28_doc.pdf.
10. Страны АТР вооружаются. – 2012. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.profi-forex.org/news/entry1008118961.html>.
11. США наращивает военное присутствие в АТР [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://nnm.ru/blogs/inteum/ssha-narashivaet-voennoe-prisutstvie-v-atr/>.
12. *Тимошенко В. Н.* «Доктрина Дж. Говарда» и миротворческая деятельность Австралии в Азиатско-Тихоокеанском регионе / В. Н. Тимошенко // Вестник ТОГУ. – 2011. – № 3 (22). [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.khstu.ru/vestnik/articles/614.pdf>.
13. *Тимошенко В. Н.* Забытые проблемы «ненужного» региона. Политическая ситуация в Океании / В. Н. Тимошенко. – Ч. 4. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://journal-neo.com/?q=ru/node/3698>.
14. Bougainville peacekeeping mission end in tune. – 2003. – July 1st. [Electronic resource]. – Eccess mode : <http://www.theage.com.au/articles/2003/06/30/1056825335274.html>.
15. China uneasy over US troop deal in Australia // Guardian. – 2011. – November 16th.
16. *Herr R.* Our near abroad: Australia and Pacific islands regionalism / R. Herr, A. Bergin. – Barton : Australian Strategic Policy Institute, 2011. – [Electronic resource]. – Eccess mode : http://www.aspi.org.au/htmlver/ASPI_OurNearAbroad/index.html.
17. The Militarization of Defence. – 2011. [Electronic resource]. – Eccess mode : <http://www.arena.org.au/2011/03/the-militarisation-of-defence/>.

Стаття надійшла до редколегії 01.12.2013
Прийнята до друку 20.12.2013

THE ROLE OF AUSTRALIA IN SAFEGUARDING SECURITY OF ASIA-PACIFIC REGION

Olha Telenko

*Ivan Franko National University of Lviv,
19, Sichovykh Striltsiv Str., Lviv, Ukraine, 79000, tel. (032) 239-41-32,
e-mail: atelenko@inbox.ru*

The main components of Australian security policy at the end of the 20th and at the beginning of the 21st century are characterized. The activity of this state in order to reinforce its army and political potential is researched. The role of Australia in settlement conflict situations in East Timor, Papua New Guinea and on Solomon Islands is discussed. The Australian-American relations in security sphere, their role and importance for both countries are found out in this article.

Key words: Australia, security, peacekeeping, Asia-Pacific region, East Timor, Papua New Guinea, Solomon Islands, Australian-American relations.

РОЛЬ АВСТРАЛИИ В ОБЕСПЕЧЕНИИ БЕЗОПАСНОСТИ АЗИАТСКО-ТИХООКЕАНСКОГО РЕГИОНА

Ольга Теленко

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
ул. Сечевых Стрельцов, 19, г. Львов, Украина, 79000, тел. (032) 239-41-32,
e-mail: atelenko@inbox.ru*

Проанализированы основные компоненты политики безопасности Австралии конца XX – начала XXI вв. Освещена деятельность «зеленого континента», направленная на укрепление военно-политического потенциала, роль государства в урегулировании конфликтных ситуаций в Восточном Тиморе, Папуа-Новой Гвинее и на Соломоновых Островах. Рассмотрены отношения Австралии и США в сфере безопасности, их роль и значение для обеих стран.

Ключевые слова: Австралия, безопасность, миротворчество, Азиатско-Тихоокеанский регион, Восточный Тимор, Папуа-Новая Гвинея, Соломоновы Острова, австралийско-американские отношения.